

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่
ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

เอกสารวิจัยส่วนบุคคล

โดย

พันเอกหญิง สุลัดดา สิริทรัพย์ไพบูลย์
หัวหน้ากองทันตกรรม โรงพยาบาลโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

วิทยาลัยการทัพบก

กันยายน 2567

เอกสารวิจัยเรื่อง แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพก
โดย พันเอกหญิง สุลัดดา สิริทรัพย์ไพบูลย์
อาจารย์ที่ปรึกษา พันเอกหญิง กนิษฐา จูติวัฒนา

วิทยาลัยการทัพบก อนุมัติให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรหลักประจำ วิทยาลัยการทัพบก ปีการศึกษา 2567 และเห็นชอบให้เป็น
เอกสารวิจัยส่วนบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ระดับ **ดีมาก**

พลตรี ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก
(ทองศักดิ์ มหาวงศ์)

คณะกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล

พันเอก ประธานกรรมการ
(ประภาส แก้วศรีงาม)

พันเอก ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา
(ฤทธิกร การะเวก)

พันเอกหญิง กรรมการ
(กนิษฐา จูติวัฒนา)

พันเอกหญิง กรรมการ
(จิตติมา รวยริน)

บทคัดย่อ

ผู้วิจัย	พັນเอกหญิง สุลัดดา สิริทรัพย์ไพบูลย์		
เรื่อง	แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก		
วันที่	11 กันยายน 2567	จำนวนคำ :	9,799 จำนวนหน้า : 27
คำสำคัญ	ทันตกรรมวิถีใหม่		
ชั้นความลับ	ไม่มีชั้นความลับ		

งานวิจัยฉบับนี้ ศึกษาแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก เมื่อเทียบกับมาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรม ปัญหา และอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดโควิด-19 ในงานบริการทันตกรรม เพื่อกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก โดยทบทวน เอกสารที่เกี่ยวข้อง และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน โดยใช้ SWOT ร่วมกับแนวทางแก้ไขปัญหา โดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix ผลการศึกษาพบว่า จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จนการระบาดลดลง กลายเป็นโรคประจำถิ่น ในประเทศไทยมีการดำเนินมาตรการเกิดเป็นวิถีชีวิตใหม่ มีการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะกับเหตุการณ์ เนื่องด้วยงานบริการทันตกรรมมีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อสูง จากละอองฝอยของงานหัตถการ และผ่านระบบทางเดินหายใจ ดังนั้น บุคลากรทางทันตกรรมในกองทัพบกต้องให้ความสำคัญ และมีการปรับเปลี่ยนมาตรการต่างๆ ตามมาตรฐานองค์กรด้านทันตกรรมที่กำหนด อย่างไรก็ดี ความแตกต่างของการบริการ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก อาทิ ด้านกำลังพล ด้านงบประมาณ ด้านสิ่งอุปกรณ์ต่างๆ และในบริบทของพื้นที่ ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติตามมาตรการทันตกรรมวิถีใหม่ที่ยังไม่เป็นเอกภาพ ผู้วิจัยได้เสนอแนวทางตามกลยุทธ์เชิงรุก ด้วยการจัดบริการทันตกรรมแบบ “Smart Army Dental Care” ตามมาตรฐาน ทันสมัย ใส่ใจในสุขภาพช่องปาก โดยกองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก เป็นผู้ผลักดัน และบูรณาการหน่วยงานด้านทันตกรรม ให้เข้าสู่กระบวนการรับรองคุณภาพ และความปลอดภัยทางทันตกรรม (TDCA) ตามบริบทและศักยภาพของหน่วย โดยมีการพัฒนาบริการใช้เทคโนโลยี และความพร้อมของทันตแพทย์ เพื่อการบริการที่สะดวก และมีบรรยากาศที่อบอุ่นต่อการบริการทันตกรรม

ABSTRACT

AUTHOR: Colonel Suladda Sirisubpaiboon
TITLE: The Clinical Practice Guidelines in New Normal Dentistry for The Royal Thai Army Hospital
DATE: 11 September, 2024 **WORD COUNT:** 9,799 **PAGES:** 27
KEY TERMS: New Normal Dentistry
CLASSIFICATION: Unclassified

This research examines the new paradigm of dental service practices in military hospitals compared to dental organization standards. It addresses the challenges and obstacles in reducing the spread of COVID-19 in dental services to establish new dental service practices in military hospitals. Through document review and environmental analysis using SWOT combined with problem-solving strategies employing the TOWS Matrix, it was found that as COVID-19 transitioned from a pandemic to an endemic disease in Thailand, new lifestyle adaptations and digital technology usage emerged. Given the high risk of infection in dental services due to surgical aerosols and respiratory transmission, dental personnel in the army must prioritize and adapt various organizational standards. However, differences in resources such as manpower, budget, equipment, and spatial context of military hospitals lead to variations in implementing new dental service practices. The researchers propose a proactive approach through "Smart Army Dental Care" services in line with contemporary standards, emphasizing oral health. The Army Dental Corps, under the Army Medical Department, spearheads and integrates dental units into the quality and safety certification process for dental care, considering unit contexts and potentials. Development focuses on utilizing technology and dentist.

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความรู้ความกรุณาจากคณาจารย์ของวิทยาลัยการทัพบกทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในการศึกษา ตลอดจนความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันเอก ฤทธิกร การะเวก ผู้ทรงคุณวุฒิที่ปรึกษา พันเอกหญิง กนิษฐา จิตวิวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษา ที่กรุณาให้คำแนะนำ และแนวคิดที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำเอกสารวิจัยส่วนบุคคลรวมถึงตรวจสอบต้นฉบับอย่างละเอียด จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วง และเสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณ พลตรี ทนงศักดิ์ มหาวงศ์ ผู้บัญชาการวิทยาลัยการทัพบก ที่ให้ความกรุณาตลอดระยะเวลาที่ได้ศึกษา พันเอก ประภาส แก้วศรีงาม ประธานคณะกรรมการสอบเอกสารวิจัยส่วนบุคคล พันเอกหญิง จิตติมา รวยรื่น คณะกรรมการควบคุมเอกสารวิจัยส่วนบุคคล และ อ.ดร. วีระพัฒน์ กฤตธนาทิพย์ อาจารย์ที่ปรึกษาพิเศษประจำกลุ่มวิจัย ที่ได้กรุณาให้แนวคิด ข้อเสนอแนะทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการวิจัย ทำให้เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จลงด้วยดี ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ สำหรับการสนับสนุนข้อมูลในการทำวิจัย ผู้อยู่เบื้องหลังทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจในการทำวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้ ผู้ที่มีส่วนร่วมในงานวิจัยข้างต้นด้วยความเคารพ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และหน่วยงานของทางราชการที่เกี่ยวข้องต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	4
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
วิธีการศึกษา	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 บทวิเคราะห์	
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก	7
แนวทางปฏิบัติการให้บริการทันตกรรมในหน่วยสายแพทย์กองทัพบก ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เทียบกับมาตรฐานองค์กรด้านทันตกรรม	10
ปัญหาและอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในงานบริการ ทันตกรรมของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก	13
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์	15
แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ กรณีศึกษาโรงพยาบาล สังกัดกองทัพบก	19
บทที่ 3 บทอภิปรายผล	22
บทที่ 4 บทสรุป	
สรุปผลการวิจัย	25
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย	26
เอกสารอ้างอิง	
ภาคผนวก	
ประวัติย่อผู้วิจัย	

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นภัยคุกคามทางความมั่นคงรูปแบบหนึ่งส่งผลกระทบต่อระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ นับตั้งแต่การแพร่ระบาดของโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออุบัติใหม่ เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก กลายเป็นโรคระบาดเต็มรูปแบบ และองค์การอนามัยโลกได้ประกาศถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2563 กลายเป็นการระบาดใหญ่ในระยะเวลาประมาณ 2 ปีที่ทั่วโลกต้องรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งหลายประเทศได้ดำเนินมาตรการอันเกิดเป็นสังคมใหม่ วิถีชีวิตใหม่ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาปรับใช้ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ จนระดับการค้นพบ และผลกระทบต่อระดับที่ค่อนข้างควบคุมจัดการได้ หรือการระบาดรวมตัวที่ใดที่หนึ่ง แต่ไม่ได้หมดหรือหายไปจากโลกอย่างสิ้นเชิง กลายเป็น “โรคประจำถิ่น (Endemic)”¹ โดยต้องมีอัตราการติดเชื้อไม่มาก และไม่แสดงอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างมหาศาล จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบหลายด้าน รัฐบาลจึงต้องวางแผนเพื่อรับมือกับภัยคุกคามนี้ ปรากฏผลเป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศ

การเดินทางของผู้คนทั้งในและระหว่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายเชื้อ เนื่องจากเป็นโรคติดต่อผ่านระบบทางเดินหายใจ ส่งผลให้เกิดอาการสำคัญ คือ ปอดอักเสบรุนแรง และเสียชีวิตจากทางเดินหายใจล้มเหลว ทั้งนี้ งานบริการทันตกรรมเป็นงานหัตถการ ที่มีโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อจากเลือดและน้ำลายของผู้ป่วย รวมทั้งการติดต่อผ่านระบบทางเดินหายใจ ด้วยลมหายใจและละอองฝอยที่มาจากเครื่องกรอฟันหรือเครื่องขูดหินปูน ดังนั้นเพื่อให้การดูแลสุขภาพช่องปากของประชาชนเป็นไปด้วยความปลอดภัย ในส่วนของทันตแพทย์ต้องให้ความสำคัญ ในการคัดกรองผู้รับบริการ และประเมินความเสี่ยงของการควบคุมโรคในพื้นที่เป็น ลำดับแรก จากหลักฐานการแพร่กระจายเชื้อพบว่า การติดเชื้อติดต่อผ่านการสัมผัส และทางละอองฝอย (Respiratory droplet และ aerosol) ในอากาศ สำหรับการให้บริการทันตกรรมในช่วงแรกที่มีการแพร่ระบาด แต่เดิมมีมาตรการออกมาอย่างเข้มข้น เพื่อควบคุมและป้องกันความเสี่ยงต่อการติดเชื้อที่จะเกิดขึ้นทั้งในผู้รับบริการและทันตบุคลากร โดยมาตรการเหล่านั้น ถูกนำมาใช้ระยะหนึ่ง ส่งผลให้เกิดความปลอดภัยตามที่คาดหวัง แต่เมื่อสถานการณ์

แพร่ระบาดเริ่มลดลง รวมทั้งข้อมูลองค์ความรู้ทางวิชาการได้รับการศึกษาเพิ่มเติมมากขึ้น จึงมีการปรับเปลี่ยนมาตรการให้เหมาะสมกับสถานการณ์และองค์ความรู้

ประเทศไทยมีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” รัฐบาลจึงจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ในการพัฒนาประเทศระยะยาว 6 ยุทธศาสตร์ โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการแพร่ระบาดโควิด-19 กับมิติสุขภาพและคุณภาพชีวิต คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง ประชาชนอยู่ดี กินดี มีความสุข บ้านเมืองมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ การบริหารจัดการความมั่นคงมีผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในเรื่องการเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดีครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม² นอกจากนี้ยังมีแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี³ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตให้กับคนไทย ในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพและรักษาผู้ป่วยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

กองทัพบก ได้กำหนดวิสัยทัศน์คือ “กองทัพบกภายในปี 2579 จะเป็นกองทัพบกที่มีศักยภาพ ทันสมัย เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชนและเป็นหนึ่งในกองทัพบกชั้นนำของภูมิภาค” กรมกำลังพลทหารบกจึงมีความต้องการกำลังพลที่มีคุณภาพเพื่อรองรับการปฏิบัติงานในภารกิจต่างๆ ที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต ได้จัดทำแผนพัฒนาด้านกำลังพลของกองทัพบก พ.ศ. 2566 - 2570 ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมสิทธิ สวัสดิการ มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่กำลังพลและครอบครัว จัดสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองทัพบกให้มีประสิทธิภาพ เป้าประสงค์ที่ 3 กำลังพลของกองทัพบกมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งที่ทำงานและบ้านพักของทางราชการ รวมถึงมีความสุขกับครอบครัว ส่งผลให้กำลังพลมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ดี และเป้าประสงค์ที่ 4 สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับกำลังพลของกองทัพบก เพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴ ฉะนั้นการมีสุขภาพช่องปากที่ดีภายหลังจากการมารับบริการทันตกรรม โดยไม่ได้รับการติดเชื้อโรคโควิด-19 ย่อมส่งผลต่อสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของกำลังพลกองทัพบก ลดการแพร่ระบาดเชื้อไปยังครอบครัวและชุมชนทหาร

กรมแพทย์ทหารบก เป็นฝ่ายกรมยุทธบริการขึ้นตรงต่อกองทัพบก มีหน้าที่ให้บริการทางการแพทย์ ด้านการรักษา ฟันฟู ส่งเสริมสุขภาพ และเวชกรรมป้องกัน เพื่อสนับสนุนภารกิจด้านความมั่นคง การช่วยเหลือประชาชน และการพัฒนาประเทศ โดยจัดบริการทางการแพทย์ในที่ตั้ง และบริการแพทย์ในสนาม การดำเนินงานเพื่อ

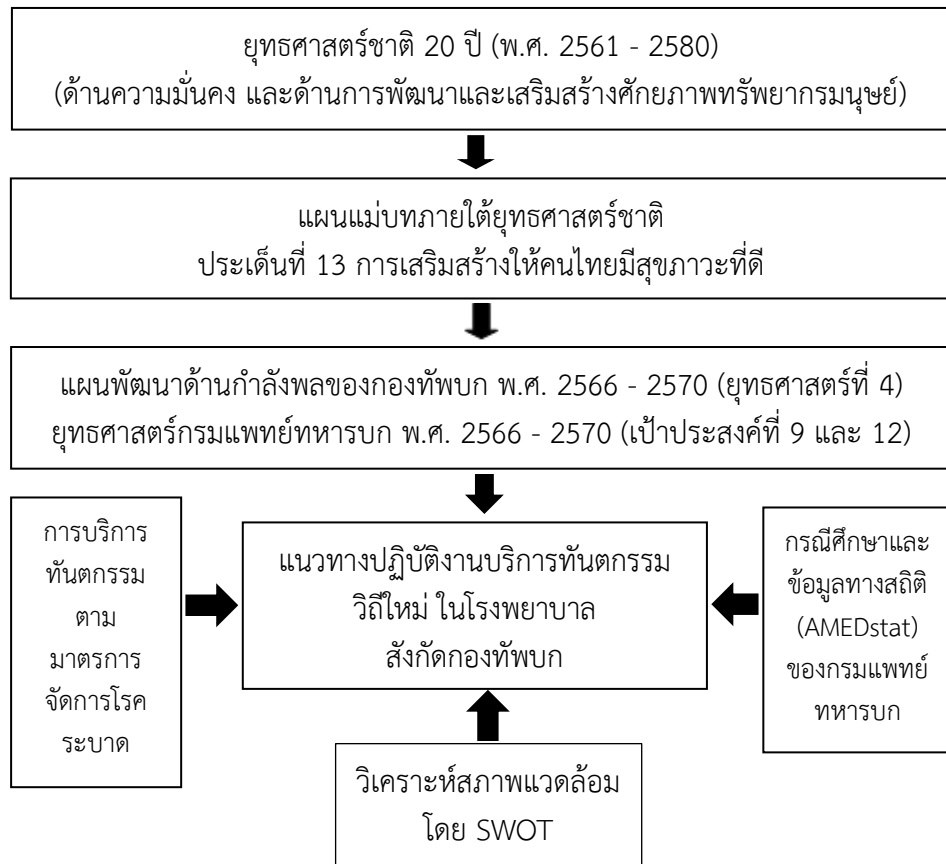
“อนุรักษ์กำลังรบ ครอบครัว และประชาชน” มีโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก เป็นหน่วยในสังกัดกระจายตามภูมิภาคทั่วประเทศ ทั้งหมด 37 แห่ง โดยดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์กรมแพทย์ทหารบก 2566 - 2570 เป้าประสงค์ที่ 9 การบริการแพทย์ในที่ตั้ง มีมาตรฐานเหมาะสมกับขนาดของโรงพยาบาลและเป้าประสงค์ที่ 12 กำลังพลและครอบครัวมีสุขภาพดี มีแผนการรับโรคอุบัติใหม่⁵

ทั้งนี้ ตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 ที่เริ่มมีสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในประเทศไทย โดยระยะแรกกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศให้โรคโควิด-19 เป็นโรคติดต่ออันตรายตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ 2558 เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นและเป็นการรักษาความมั่นคงในระบบสาธารณสุขของประเทศ หน่วยงานองค์กรด้านทันตกรรมจึงกำหนดแนวทางปฏิบัติการรักษาทางทันตกรรม ในสถานการณ์การแพร่ระบาดเป็นมาตรการชั่วคราว ได้แก่ ให้การรักษาทันตกรรมเฉพาะกรณีฉุกเฉินให้เลื่อนการรักษาที่ไม่เร่งด่วน กรณีมีความจำเป็นต้องให้การรักษา ให้ปฏิบัติตามแนวทางโดยคำนึงถึงศักยภาพของหน่วยงาน และความปลอดภัยของบุคลากรต่างๆ ในแง่ของการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของโรคอย่างสูงสุด ต่อมาเมื่อสถานการณ์เริ่มคลี่คลาย แนวทางปฏิบัติตามมาตรการจึงผ่อนปรนตามลำดับ หากการบริการทางทันตกรรมยังคงปฏิบัติภายใต้การกำกับดูแลของทันตแพทยสภา และกรมแพทย์ทหารบก อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติตามมาตรการที่มีการผ่อนปรน ส่งผลให้เกิดความแตกต่างของการบริการด้านทันตกรรมของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ตามการบริหารจัดการทรัพยากรของแต่ละแห่ง อาทิ ด้านกำลังพล ด้านงบประมาณในการปรับสภาพแวดล้อมด้านสิ่งอุปกรณ์ต่างๆ และในบริบทของพื้นที่ ประเด็นความแตกต่างในการปฏิบัติตามมาตรการของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก จึงเป็นปัญหาต่อการพิจารณาเลือกใช้หรือกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้มีความเป็นเอกภาพ ผู้วิจัยจึงศึกษาหาแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ ที่สามารถอ้างอิงเป็นแนวทางหลักในการให้บริการทันตกรรม ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานทางวิชาการและความจำเป็นต่อการบริหารทรัพยากรของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก เมื่อเทียบกับมาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรมเป็นอย่างไร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในงานบริการทันตกรรมปัจจุบันของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก
3. เพื่อกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ กรณีศึกษาโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก เมื่อเทียบกับมาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรมเป็นอย่างไร
2. ทราบข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในงานบริการทันตกรรมปัจจุบันของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก
3. สามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ กรณีศึกษา โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

บทที่ 2

บทวิเคราะห์

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่
ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580)

1.1.1 ยุทธศาสตร์ด้านที่ 1 ด้านความมั่นคง มีเป้าหมาย 2 ประเด็น คือ ประเทศชาติมีความมั่นคงในทุกมิติและทุกระดับ และประชาชนอยู่ดี กินดี มีความสุขดีขึ้น² หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่เริ่มตั้งแต่ปลายปี 2019 (พ.ศ. 2562) องค์การอนามัยโลกได้ประกาศว่า เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ มีผลกระทบต่อโลก และจัดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบจากด้านสาธารณสุขไปยังมิติอื่นๆ เช่น ด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เป็นต้น ทำให้กระทรวงสาธารณสุขต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ประกาศเป็นโรคติดต่ออันตราย โดยรัฐบาลมีการจัดตั้งศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (ศบค.) เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายและมาตรการเร่งด่วนในการบริหารสถานการณ์ตามมาตรฐานสากล

1.1.2 ยุทธศาสตร์ด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี ครอบคลุมทั้งด้านกาย ใจ สติปัญญา และสังคม² ดังนั้นการป้องกัน และควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่คุกคามสุขภาวะ เสริมความเข้มแข็งของระบบเฝ้าระวังโรคระบาดโดยเฉพาะโรคอุบัติใหม่ การตระหนักความสำคัญในเรื่องดังกล่าว ทำให้หน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบจำเป็นต้องใส่ใจต่อการปฏิบัติไปสู่เป้าหมาย

จากประเด็นทางยุทธศาสตร์ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบพิจารณาในการกำหนดแนวทางปฏิบัติงานทันตกรรมวิถีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

2. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2566 - 2580

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นที่ 13 การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี³ เนื่องจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในทุกระดับ โดยมีผลกระทบโดยตรงจากการติดเชื้อ และเสียชีวิต ผลกระทบทางอ้อมคือผู้ป่วยโรคอื่นไม่ได้รับการดูแล หรือถูกลดความสำคัญ สุขภาพช่องปากที่ดีเป็นส่วนหนึ่งของการเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี เนื่องจากช่องปากเป็นแหล่งสะสมเชื้อโรค และทำให้เกิด

การติดเชื้อซ้ำในระบบทางเดินหายใจส่วนต้น และเมื่อผู้ป่วยติดเชื้อโควิด ความรุนแรงของโรค มีความสัมพันธ์กับการมีสุขภาพช่องปากที่ไม่ดี เช่นเดียวกับการเกิดโรคอื่นๆ มาตรการส่งเสริม ป้องกันทันตสุขภาพ การปฏิบัติตามแนวทางการควบคุม และแพร่กระจายเชื้อจึงเป็นสิ่งจำเป็น ผู้วิจัยจึงใช้สาระสำคัญข้างต้นในการวิเคราะห์ระบบบริหารจัดการบริการทันตกรรม เพื่อเป็น แนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับสถานการณ์ และบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

3. แผนพัฒนาด้านกำลังพลของกองทัพบก พ.ศ. 2566 - 2570

กองทัพบกได้กำหนดประเด็นในยุทธศาสตร์ที่ 4 มีเป้าหมายในการส่งเสริม สิทธิ สวัสดิการ มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่กำลังพลและครอบครัว จัดสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของกองทัพบกให้มีประสิทธิภาพ⁴ โดยการเสริมสร้างสุขภาพ กำลังพลในทุกด้าน ซึ่งการให้บริการทันตกรรมเป็นส่วนหนึ่ง ในการช่วยเพิ่มศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน และช่วยควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากการรับบริการทันตกรรม ทำให้กำลังพลมีความปลอดภัย ลดการแพร่ระบาด โดยเป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับ การบริหารจัดการงานบริการทางสาธารณสุข ได้แก่

1. เป้าประสงค์ที่ 3 กำลังพลของกองทัพบกมีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งที่ ทำงานและบ้านพักของทางราชการ รวมถึงมีความสุขกับครอบครัว⁴ ส่งผลให้กำลังพล สามารถรักษาพยาบาลจากสถานบริการในหน่วยของตนได้

2. เป้าประสงค์ที่ 4 สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับกำลังพลของกองทัพบก เพื่อให้พร้อมในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁴ โดยหน่วย สายแพทย์จะดำเนินการด้านเวชกรรมป้องกัน เพื่อลดการแพร่ระบาดในหน่วยทหาร

จากเป้าประสงค์ของประเด็นยุทธศาสตร์ข้างต้น ผู้วิจัยใช้เป็นกรอบ ในการวิเคราะห์ศักยภาพของการปฏิบัติงานบริการทันตกรรม หลังจากเกิดภาวะวิกฤต เพื่อรองรับต่อภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่อาจเกิดขึ้นได้

4. ยุทธศาสตร์กรมแพทย์ทหารบก พ.ศ. 2566 - 2570

กรมแพทย์ทหารบก กำหนดวิสัยทัศน์ คือ “เป็นองค์กรทางด้านแพทย์ทหาร ที่เป็นที่ยึดมั่นของกองทัพ ประชาชน และภูมิภาค” มีเป้าหมายเร่งด่วน ได้แก่ 1) จัดการกับ โรคอุบัติใหม่ และการดำเนินงานในภาวะชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) และ 2) สร้างความ เชื่อมั่นของกองทัพบก ที่มีต่อหน่วยสายแพทย์⁵

ตารางที่ 1 ภาพยุทธศาสตร์กรมแพทยทหารบก แบ่งตามมิติต่างๆ

มิติประสิทธิผล	ได้รับการยอมรับจากภายนอก	กำลังพลและครอบครัวมีสุขภาพดี	การสนับสนุนภารกิจของกองทัพบกประสบผลสำเร็จ	
มิติด้านคุณภาพ	ผู้รับบริการพึงพอใจสูงสุด	การบริการแพทย์ในที่ตั้งมีมาตรฐานชั้นสูง	การบริการแพทย์ในสนามมีความพร้อมตามมาตรฐาน	
มิติประสิทธิภาพ	มีระบบบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์	มีการจัดการ พัฒนา และสร้างความผูกพันแก่กำลังพลอย่างเป็นรูปธรรม	มีสิ่งอุปกรณ์และงบประมาณอย่างเพียงพอตามบริบท	
มิติพัฒนาองค์กร	มีธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคม	มีนวัตกรรมที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง	มีข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เป็นปัจจุบัน	มีองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติ

จากยุทธศาสตร์กรมแพทยทหารบก พ.ศ. 2566 - 2570 มีการกำหนดเป้าประสงค์ที่สอดคล้องกับการบริการทันตกรรม ได้แก่

1. เป้าประสงค์ที่ 9 การบริการแพทย์ในที่ตั้งมีมาตรฐานเหมาะสม⁵ หน่วยทันตกรรมในโรงพยาบาลกองทัพบก เป็นหน่วยงานหนึ่งของโรงพยาบาลจึงต้องดำเนินการบริการทันตกรรมให้ได้มาตรฐาน
2. เป้าประสงค์ที่ 12 กำลังพลและครอบครัวมีสุขภาพดี⁵ การบริการทันตกรรมเป็นส่วนหนึ่งของงานบริการทางการแพทย์ในโรงพยาบาล เพื่อให้กำลังพลและครอบครัวมีสุขภาพดี

เป้าประสงค์ข้างต้นนำไปสู่การพิจารณาถึงความสอดคล้องของนโยบายในการปฏิบัติกับการปฏิบัติตามสถานการณ์ความเป็นจริง ซึ่งมีปัจจัยแวดล้อมและเงื่อนไขที่แตกต่างออกไป โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของบริบทต่างๆ หลังการระบาดโควิด-19 ที่ทำให้งานบริการด้านสาธารณสุขต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาให้เท่าทันต่อสถานการณ์และรองรับภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการบริการทันตกรรมวิถีใหม่มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม เพื่อนำเสนอผลการวิจัยเชิงยุทธศาสตร์ให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานทันตกรรมวิถีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกต่อไป

แนวทางปฏิบัติการให้บริการทันตกรรมในหน่วยสายแพทย์กองทัพบก ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 เทียบกับมาตรฐานองค์กรด้านทันตกรรม

ตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จนถึงปัจจุบัน โรคติดต่ออุบัติใหม่เข้าสู่สถานการณ์ที่ควบคุมได้ กองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในการให้บริการทันตกรรมในหน่วยสายแพทย์⁶ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญตามแนวทางที่องค์กรวิชาชีพทางทันตกรรมกำหนด ได้แก่ คณะทำงานกรมการแพทย์ร่วมกับตัวแทนขององค์กรด้านทันตกรรม ทั้งนี้ กรมการแพทย์มีความเห็นร่วมกันในการจัดทำแนวทางปฏิบัติตามบริการทันตกรรมวิถีใหม่ เพื่อการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์แต่ละช่วงเวลา 5 ฉบับ⁷ ดังนี้

1. แนวทางการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ COVID-19 ฉบับที่ 1 (30 มีนาคม 2563) โดยให้นิยามการรักษาทางทันตกรรมกรณีต่างๆ เน้นให้การรักษาเฉพาะกรณีฉุกเฉิน (Emergency case) เท่านั้น และหลีกเลี่ยงการรักษากรณีเร่งด่วน (Urgent case) ทั้งนี้หากมีความจำเป็นต้องให้การรักษาไม่ว่ากรณีใดก็ตาม จะต้องคำนึงถึงศักยภาพของหน่วย งานรวมถึงความปลอดภัยของบุคลากรต่างๆ ในแง่ของการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของโรคอย่างสูงสุด

2. แนวทางปฏิบัติการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ระบาดของ COVID-19 ฉบับที่ 2 (14 พฤษภาคม 2563) จากการแพร่ระบาดช่วงต้น ส่งผลเสียแก่ผู้ป่วยจำนวนมากไม่น้อยที่จำเป็นต้องได้รับการรักษา เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์ของระบาดวิทยา และการบริหารทรัพยากรทางสาธารณสุข เห็นควรเริ่มให้มีการรักษาทางทันตกรรมด้วยความระมัดระวัง โดยมีมาตรฐานป้องกันและการบริหารทรัพยากรที่เหมาะสม

3. แนวทางปฏิบัติตามมาตรการผ่อนปรนการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ระบาดของ COVID-19 ฉบับที่ 3 (20 กรกฎาคม 2563) จากการแพร่ระบาดที่เริ่มควบคุมได้ โดยไม่พบผู้ป่วยรายใหม่ติดต่อกัน 50 วัน องค์กรทางทันตกรรมจึงได้ออกแนวปฏิบัติตามมาตรการผ่อนปรนเพื่อการรักษาทางทันตกรรม โดยกำหนดมาตรการงานหัตถการที่สามารถปฏิบัติได้ตามสถานการณ์การแพร่ระบาดในแต่ละพื้นที่ (เขียว เหลือง ส้ม แดง) ทั้งนี้ ขอให้แต่ละหน่วยงานพิจารณาให้การรักษาตามศักยภาพของหน่วยงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์และความปลอดภัยของผู้ป่วย และทันตบุคลากรเป็นหลัก ในแง่ของกระบวนการป้องกันโรคและควบคุมการแพร่ระบาดของโรค

4. แนวทางปฏิบัติตามการบริการทันตกรรมวิถีใหม่เพื่อการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ฉบับที่ 4 (30 กันยายน 2564) จากแนวโน้มของจำนวนผู้ป่วยรายใหม่ในแต่ละพื้นที่เป็นไปตามการคาดการณ์ของ

ฉากทัศน์ที่การระบาดได้รับการควบคุม ร่วมกับเริ่มมีการผ่อนปรนมาตรการต่างๆ ทางสังคมมากขึ้น จึงมีแนวทางการจัดบริการทันตกรรมเพื่อสร้างความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการตามนियามการจัดกลุ่มอาการตามความเร่งด่วนด้านทันตกรรม (งานหัตถการตามสาขาเฉพาะทาง) รวมถึงแนวทางการคัดกรองและแนวทางปฏิบัติการควบคุมการติดเชื้อทางทันตกรรม

5. แนวทางปฏิบัติทันตกรรมวิถีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เข้าสู่ระยะโรคประจำถิ่น (1 กรกฎาคม 2565) เป็นฉบับล่าสุด และใช้เป็นแนวทางถึงปัจจุบัน

หลักการควบคุมการติดเชื้อทางทันตกรรมในระยะหลังการระบาดและเตรียมการเข้าสู่การเป็นโรคประจำถิ่นของโรคติดเชื้อโควิด-19^๑ มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งผู้ให้บริการ ผู้รับบริการ รวมไปถึงชุมชนและสังคม ดังนั้นเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดการติดเชื้อจากการรักษาทางทันตกรรม จึงมีมาตรการเพื่อช่วยลดความเสี่ยงร่วมกันในหลายระดับ ทั้งในระดับผู้ป่วย ผู้ทำการรักษา การจัดระบบบริการ และการจัดการกับสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญหลักในการเข้าถึงบริการทันตกรรมอย่างเท่าเทียมของประชาชน การลดความแออัดในสถานพยาบาล รวมไปถึงการบรรเทาความเดือดร้อนให้กับประชาชนที่ไม่ได้รับบริการทันตกรรม ซึ่งเป็นผลกระทบจากสถานการณ์การระบาดในระยะที่ผ่านมา แต่ยังคงมาตรการเฝ้าระวังตามหลักการควบคุมโรคระบาด และมีความสอดคล้องกับแนวทางเวชปฏิบัติการวินิจฉัย ดูแลรักษาและป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาลกรณีโรคโควิด-19 สำหรับแพทย์และบุคลากรสาธารณสุข โดยแต่ละสถานพยาบาล สามารถปรับให้เหมาะสมได้ตามศักยภาพ ความพร้อมของทรัพยากรและสถานการณ์การระบาดของแต่ละพื้นที่ การให้การรักษาดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติทางทันตกรรมวิถีใหม่ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยทั้งผู้ป่วยและบุคลากรทางการแพทย์ มีข้อควรคำนึงถึง 4 ข้อ ได้แก่

1. การคัดกรอง/คัดแยกผู้ป่วย (Triage/screening) คัดกรองผู้ป่วยก่อนให้การรักษาทันตกรรมโดยการซักประวัติ ปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและทางการแพทย์ ควรดำเนินการตามแนวทางเวชปฏิบัติการวินิจฉัย ดูแลรักษา และป้องกันการติดเชื้อในโรงพยาบาล กรณีโรคโควิด-19 ของกระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับการตรวจ ประเมินอาการหรืออาการแสดงก่อนการรักษาทันตกรรม ทั้งนี้การคัดกรองโดยการสอบถามสามารถ ดำเนินการได้ก่อนถึงวันนัดอย่างน้อย 1 วันทางโทรศัพท์หรือช่องทางอื่นๆ เช่น Tele-dentistry เพื่อลดความเสี่ยงจากการเดินทางของผู้ป่วยมายังสถานพยาบาล และคัดกรองตามความเร่งด่วนการรักษาทางทันตกรรม

2. อุปกรณ์ส่วนบุคคลป้องกันการติดเชื้อ (Personal Protective Equipment, PPE) แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 กรณีปฏิบัติงานทันตกรรมในผู้ป่วยที่เข้าข่ายติดเชื้อโควิด-19 หรือเป็นผู้ติดเชื้อยืนยันที่อยู่ระหว่างการรักษา หรือผู้ป่วยที่เคยติดเชื้อแล้วแต่มีระยะเวลา น้อยกว่า 20 วันหลังตรวจพบเชื้อ หรือผู้ป่วยที่ซักประวัติไม่ได้และมีผลตรวจ ATK/RT-PCR เป็นบวก หรือผู้ป่วยที่ซักประวัติไม่ได้และเป็นผู้ป่วยกรณีฉุกเฉินโดยไม่สามารถรอผลตรวจ ได้ทันตบุคลากรควรสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเอง ขณะปฏิบัติงานชนิด Full PPE

2.2 กรณีปฏิบัติงานทางทันตกรรมในผู้ป่วยทั่วไปที่ไม่มีความเสี่ยง หรือความเสี่ยงต่ำ ไม่มีอาการโควิด-19 หรือผู้ป่วยที่มีผลตรวจ ATK/RT-PCR เป็นลบ หรือผู้ป่วยที่เคยติดเชื้อและพ้นระยะการแพร่เชื้อแล้ว (ตั้งแต่ 20 วันขึ้นไปหลังตรวจพบเชื้อ) ทันต-บุคลากร ควรสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันตนเอง ขณะปฏิบัติงานชนิด Standard PPE

3. การควบคุมการติดเชื้อจากละอองฝอย (Local control of Aerosol) ในงานทันตกรรมทางทันตกรรมมักทำให้เกิดการกระจายของน้ำหรือสารคัดหลั่งภายในช่องปาก และคอหอย เช่น การใช้หัวดูดหินปูน การใช้หัวเป่าที่ใช้ น้ำและลมพร้อมกัน เป็นต้น เพื่อลดการติดเชื้อทางอากาศ ควรมีการควบคุมละอองฝอยอย่างเหมาะสมตามศักยภาพ ของสถานพยาบาล โดยวิธีดังนี้ ให้ผู้ป่วยอมบ้วนปากด้วยน้ำยาบ้วนปากที่มีฤทธิ์ในการ ฆ่าเชื้อก่อนทำทันตกรรม การใช้เครื่องดูดของเหลวกำลังสูง ขณะทำทันตกรรมที่ก่อให้เกิด ละอองฝอย เพื่อลดการกระจายของน้ำหรือสารคัดหลั่งภายในช่องปากและคอหอย การทำทันตกรรมภายใต้แผ่นยางกั้นน้ำลาย การใช้เครื่องดูดละอองฝอยภายนอกช่องปาก

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Control) การจัดให้มีการระบาย อากาศตามมาตรฐานมีการหมุนเวียนด้วยอากาศสะอาดในปริมาณที่เหมาะสม การจัดให้มีการ ไหลของอากาศจากพื้นที่สะอาดไปยังพื้นที่สกปรก และพิจารณาใช้เครื่องฟอกอากาศ ที่มีแผ่นกรองอากาศประสิทธิภาพสูง เพื่อเพิ่มความปลอดภัย มีการเตรียมห้องก่อน การรักษา เช่น ปกคลุมพื้นผิวที่ต้องสัมผัสระหว่างการรักษาด้วยวัสดุที่ใช้แล้วทิ้ง และ เปลี่ยนทุกครั้งหลังเสร็จการรักษาผู้ป่วยแต่ละราย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปคือ แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ เมื่อเทียบกับการควบคุมการแพร่ระบาดเดิมคือ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงทุกระดับ มีความ รับผิดชอบและครบวงจร ทั้งในระดับผู้ป่วย ผู้ทำการรักษา การจัดระบบบริการและการจัดการ สิ่งแวดล้อม โดยยังคงความสอดคล้องกับเวชปฏิบัติดูแลผู้ป่วยทางทันตกรรม เพื่อให้ ระบบการดูแลสุขภาพช่องปากประชาชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อแตกต่างที่ชัดเจน คือ การคัดกรอง โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีติดต่อสื่อสาร และการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญกับการจัดระบายอากาศตามมาตรฐานการหมุนเวียนด้วยอากาศ ในปริมาณที่เหมาะสม ส่วนในข้ออุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคลป้องกันการติดเชื้อ และ

ด้านการควบคุมละอองฝอยในงานหัตถการเป็นข้อที่ปฏิบัติกันในวิชาชีพอยู่แล้ว เพียงแต่มีการเพิ่มข้อกำหนดบางอย่างเพื่อให้รัดกุมขึ้น

ปัญหา และอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในงานบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

1. สภาพการให้บริการของหน่วยสายแพทย์ (AMEDstat) ของกรมแพทย์ทหารบก

กรมแพทย์ทหารบก ในฐานะหน่วยสนับสนุนในการให้บริการทางการแพทย์ให้แก่กำลังพล ครอบครัว และประชาชน เพื่อรองรับแผนปฏิบัติงานสนับสนุนยุทธศาสตร์ของกรมแพทย์ทหารบก และสนับสนุนการปฏิบัติการกิจของกองทัพบก โดยมีโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก 37 โรงพยาบาล กองพันเสนารักษ์ 10 กองพัน และกองพันทหารเสนารักษ์ 2 กองพัน มีภารกิจในด้านการรักษาพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพ เวชกรรมป้องกัน และการส่งกลับผู้ป่วย โดยงานด้านทันตกรรมเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจบริการทางการแพทย์ มีการให้บริการทางทันตกรรมในที่ตั้ง (โรงพยาบาล) และในสนาม ทั้งนี้เมื่อเทียบสัดส่วนทันตแพทย์ : ประชากร ในส่วนทันตแพทย์สังกัดกองทัพบกจำนวน 84 นาย⁹ (ตามภาคผนวกที่ 1) เทียบกับปริมาณกำลังพลที่ขึ้นในบัญชีกรมกำลังพลจำนวน 245,000 นาย¹⁰ มีสัดส่วนทันตแพทย์ : กำลังพล เท่ากับ 1 : 2,917 ในขณะที่เมื่อเทียบทันตแพทย์ในประเทศไทย ข้อมูล ณ วันที่ 31 พ.ค. 2566¹¹ มีทันตแพทย์ที่ขึ้นทะเบียน 11,579 คนกับประชากร 66 ล้านคน มีอัตราทันตแพทย์ : ประชากร เท่ากับ 1:5,714

สำหรับงานบริการทันตกรรมของหน่วยในโรงพยาบาล มีทั้งงานส่งเสริมป้องกัน การรักษาทางทันตกรรม (ทั่วไปและเฉพาะทาง) การฟื้นฟูสภาพช่องปาก เป็นต้น จากสถิติการให้บริการทันตกรรมของหน่วยสายแพทย์ ตั้งแต่ มกราคม 2566 - มกราคม 2567 ทั้งในส่วนกลาง โรงพยาบาลในส่วนกองทัพภาคที่ 1 กองทัพภาคที่ 2 กองทัพภาคที่ 3 และกองทัพภาคที่ 4 รวมทั้งสิ้น 334,626 ครั้ง (visit)¹² (ตามภาคผนวกที่ 2)

2. ปัญหา และอุปสรรคในงานบริการทันตกรรมปัจจุบันของโรงพยาบาลสังกัด กองทัพบก

การปฏิบัติของ โรงพยาบาลกองทัพบกตามแนวทางปฏิบัติทางทันตกรรมวิถีใหม่ โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานขององค์การด้านทันตกรรมในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 เข้าสู่ระยะโรคประจำถิ่น (จากแบบสัมผัสทันตแพทย์ในโรงพยาบาลกองทัพบก)¹³⁻¹⁷ มีข้อควรคำนึงถึง 4 ข้อ ได้แก่

1. ด้านการคัดกรอง/คัดแยกผู้ป่วย (Triangle/Screening) พบว่าทุกโรงพยาบาลมีการคัดกรองผู้ป่วยก่อนทำฟัน (โดยซักประวัติตามแนวทางเวชปฏิบัติ และป้องกันการติดเชื้อในแต่ละโรงพยาบาล) ด้วยการสอบถามทางโทรศัพท์ก่อนวันนัด มีแบบฟอร์มการคัดกรองรวมถึงตรวจประเมินอาการแสดง เช่น มีไข้ ไอ จาม น้ำมูก ก่อนเข้าทำฟัน บางโรงพยาบาลมีการสื่อสารกับผู้ป่วยก่อนวันนัดด้วยแอปพลิเคชันต่างๆ หากพบว่าผู้ป่วยมีอาการเข้าข่ายสงสัย หรือมีเกณฑ์เสี่ยงสูง จะประเมินงานหัตถการที่ผู้ป่วยต้องได้รับ เพื่อแยกประเภทว่าเป็นหัตถการฉุกเฉิน เร่งด่วน หรือเลื่อนนัดทันตกรรมได้ ตรงตามแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรม

2. ด้านอุปกรณ์ส่วนบุคคลป้องกันการติดเชื้อ (PPE, Personal Protective Equipment) พบว่าทุกโรงพยาบาล มีอุปกรณ์ครบถ้วนและเพียงพอ ทันตแพทย์ปฏิบัติตามเกณฑ์การใช้ Full PPE หรือ Standard PPE มีการตรวจสอบความเพียงพอและความพร้อมใช้งานอุปกรณ์ตรงตามแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ตามเกณฑ์มาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรม

3. ด้านการควบคุมการติดเชื้อจากละอองฝอย (Local control of Aerosol) พบว่าส่วนใหญ่ปฏิบัติตามมาตรการ ได้แก่ ให้ผู้ป่วยอม/บ้วนปากด้วยน้ำยาบ้วนปากที่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อก่อนทำหัตถการ มีการใช้เครื่องดูดของเหลวกำลังสูง (High Vacuum Evacuators) ในการทำหัตถการที่มีการฟุ้งกระจายใส่แผ่นยางกันน้ำลาย ยกเว้นการใช้เครื่องดูดละอองฝอยภายนอกช่องปาก บางโรงพยาบาลแจ้งว่าไม่ค่อยได้ใช้ และบางโรงพยาบาลแจ้งว่า มีการใช้ในบางกรณี ซึ่งอาจเนื่องจากข้อจำกัดด้านการเข้าทำงานของทันตบุคลากร อีกทั้งเสียงเครื่องจะดังอื้ออึ้งขณะเปิดใช้งาน

4. การจัดการสิ่งแวดล้อม (Environment Control) พบว่าในโรงพยาบาลขนาดใหญ่สามารถจัดให้มีการระบายอากาศได้ตามมาตรฐาน ส่วนในโรงพยาบาลขนาดเล็กบางแห่งติดขัดด้านโครงสร้างห้องหัตถการแบบเดิม ทำให้ไม่มีที่ระบาย และปัจจุบันยังไม่มีอุปกรณ์ที่ช่วยเติม และฟอกอากาศ ส่วนมาตรการอื่นๆ สามารถปฏิบัติตามมาตรการได้ ได้แก่ การเตรียมห้องก่อนการรักษา เช่น มีเฉพาะสิ่งจำเป็นในการรักษา มีการปกคลุมพื้นผิวด้วยวัสดุที่ใช้แล้วทิ้งและเปลี่ยนทุกครั้ง มีการทำความสะอาดพื้นผิวและบริเวณแวดล้อมด้วยสารฆ่าเชื้อที่เหมาะสม มีการกำจัดขยะติดเชื้อด้วยวิธีที่เหมาะสม มีการเว้นระยะห่างระหว่างเวลาในการทำหัตถการของผู้ป่วยแต่ละคน มีการจัดการผ้าปนเปื้อน ติดเชื้อ และส่งทำความสะอาดตามมาตรฐาน เป็นต้น

สรุป รูปแบบการให้บริการทันตกรรมวิถีใหม่ของโรงพยาบาล กองทัพบกที่แตกต่างจากการให้บริการทันตกรรม ก่อนมีการแพร่ระบาดโควิด-19 ได้แก่ การคัดกรองแยกผู้ป่วยก่อนทำฟัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ป่วยทางเดินหายใจร่วมกับประเภท ของงานหัตถการ การปรับระบบนัดหมาย ให้มีระยะห่างระหว่างเคส (Case) และการใช้ แอปพลิเคชันในการติดต่อสื่อสารกับผู้ป่วย มีการใช้ PPE โดยเฉพาะหน้ากากที่ปรับเป็น N95 หรือ Sealed Surgical Mask จากเดิมที่เป็น Surgical Mask มีการควบคุมการติดเชื้อ จากละอองฝอย เช่นให้ผู้ป่วยอมน้ำยาบ้วนปากก่อนทำหัตถการ การใช้ High Vacuum Evacuator การจัดการสิ่งแวดล้อมให้มีมาตรฐาน (อย่างน้อย 12 ACH) เป็นต้น

สำหรับปัญหา หรืออุปสรรคที่พบในการดำเนินการ ให้สอดคล้องกับ มาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรม ได้แก่ การฝึกปฏิบัติให้ทันตบุคลากรทุกคนสามารถ ปฏิบัติงานได้ตามแนวทางปฏิบัติทันตกรรมวิถีใหม่ หรือผลจากการที่ในช่วงแรกของ การระบาด มีการเลื่อนนัด อย่างไรก็ตาม การดำเนินการต่อมาจำเป็นต้องจำกัดปริมาณ ผู้ป่วยทันตกรรมในแต่ละวัน ทำให้มีข้อร้องเรียนเรื่องรอคิวนาน รอทำฟันนาน หรือไม่ สามารถนัดได้ มีความคับคั่งของจำนวนผู้ป่วยทันตกรรม นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเรื่องการ จัดหาอุปกรณ์บางรายการ หรือการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมในห้องทำฟัน เพื่อให้ได้ การระบายอากาศที่ได้มาตรฐาน จำเป็นต้องใช้งบประมาณสูง จึงทำให้เพิ่มขึ้นตอน และ ระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนและการจัดหาอุปกรณ์

จากการศึกษาข้อมูลข้างต้น พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการ บริการด้านทันตกรรมในการลดการแพร่ระบาดโควิด-19 เป็นสถานการณ์ที่จำเป็นต้องมี การปรับเปลี่ยนและพัฒนาแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้น รวมทั้งแก้ไขปัญหา และขจัดอุปสรรคในการบริการอย่างเร่งด่วน อย่างไรก็ตาม แนวทางการปฏิบัติงานด้านทันตกรรม จำเป็นต้องอ้างอิงกับหลักการที่เป็นมาตรฐานทาง การแพทย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวเป็นลำดับไป

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์

จากข้อมูลสำคัญข้างต้นผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของ โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก โดยใช้หลักการของ SWOT Analysis เป็นเครื่องมือ เพื่อวิเคราะห์องค์กร เพื่ออธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และมีผลต่อการแนวทางปฏิบัติงาน บริการทันตกรรมวิถีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths): S

1. ทัศนบุคลากร เป็นกำลังพลที่มีประสิทธิภาพ มีความรู้ มีทักษะในการรักษาพยาบาลด้านทันตกรรม รวมทั้งการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคเป็นพื้นฐาน
2. ทัศนบุคลากรในโรงพยาบาลกองทัพบกเป็นทหารประจำการจึงรู้จักระเบียบวินัยทหาร ทำให้การปกครองบังคับบัญชาหรือการปฏิบัติตามนโยบายบังคับบัญชาสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยแบบธรรมเนียมทหาร
3. ทัศนบุคลากรได้รับวัคซีนป้องกันโรคเป็นกลุ่มแรกๆ
4. งบประมาณของโรงพยาบาลกองทัพบก โดยมีงบประมาณที่ได้จากการจัดสรรของกองทัพบกหรือหน่วยเหนือ และงบรายรับสถานพยาบาล รวมทั้งงบบุพิเศษอื่น ๆ เพิ่มขึ้น สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการได้
5. โรงพยาบาลกองทัพบกส่วนใหญ่ผ่านการรับรองมาตรฐานการพัฒนาระบบงานภายในโรงพยาบาล (Hospital Accreditation หรือ HA) ทำให้สามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคได้ดี มีระบบทีมและภาคีเครือข่ายในการสร้างสุขภาพที่เข้มแข็งจากองค์กรราชการและเอกชน มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ค่อนข้างทันสมัย มีการเชื่อมโยงข้อมูลแก่โรงพยาบาลในเครือข่าย

จุดอ่อน (Weakness): W

1. ข้อจำกัดเรื่องจำนวนกำลังพลมีจำกัด จากการทำมีการบรรจุไม่เต็มอัตราบรรจุ และกำลังพลบางส่วนถูกกำหนดให้ไปสนับสนุนงานบริการทางการแพทย์ส่วนอื่น ๆ เช่น การฉีดวัคซีน การตรวจหาเชื้อ เป็นต้น ประกอบกับมีกำลังพลบางส่วนได้รับผลกระทบเป็นผู้ติดเชื้อจากครอบครัว และจากการทำงาน ทำให้เกิดความไม่เพียงพอของทัศนบุคลากรเพื่อบริการเมื่อเทียบกับผู้ป่วยที่มีความต้องการรับบริการทันตกรรม โดยเฉพาะโรงพยาบาลกองทัพบกในส่วนภูมิภาค
2. เครื่องมือทางการแพทย์มีจำกัด เนื่องจากเครื่องมือทางทันตกรรมมีราคาสูง รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายจากสป.สิ้นเปลืองเพิ่มขึ้น ในบางรายการที่มีราคาสูงต้องใช้งบลงทุนในการจัดหา ซึ่งมีขั้นตอนที่ซับซ้อนกว่าและต้องใช้เวลาในการดำเนินงาน นอกจากนี้งบประมาณในด้านค่าตอบแทนการปฏิบัติงานที่ต่ำกว่าบุคลากรสาธารณสุข รวมถึงไม่มีงบสนับสนุนอื่น ๆ จากกระทรวงสาธารณสุข
3. ระบบการสนับสนุนข้อมูลและระบบสารสนเทศของหน่วยงานยังไม่สมบูรณ์ การขาดความต่อเนื่องในการติดตามงานจากภารกิจงานด้านอื่น ๆ ที่เพิ่มเข้ามา

โอกาส (Opportunity): O

1. นโยบายภาครัฐสนับสนุนการบริการสุขภาพ ตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ในการพัฒนาประเทศ มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมิติสุขภาพและคุณภาพชีวิต ทำให้การพิจารณาแนวทางหรือโครงการพัฒนาในประเด็นสุขภาพได้รับความสำคัญ

2. กองทัพบก มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมสิทธิ สวัสดิการ มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่กำลังพล และมีแผนการรับโรคอุบัติใหม่ โดยได้ให้แนวทางทำให้บริการทันตกรรมวิถีใหม่ตามข้อกำหนดขององค์กรวิชาชีพทันตกรรม ให้แก่หน่วยงานด้านทันตกรรม (กองทันตกรรม/แผนกทันตกรรม) ของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกทั้ง 37 โรงพยาบาล

3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการบริการด้านทันตกรรม ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยช่วยในการคัดกรองผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือการลุกลามของโรคในช่องปาก หรือผู้ที่มีภาวะเร่งด่วนฉุกเฉิน รวมทั้งการให้ความรู้สื่อประชาสัมพันธ์ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม การให้ความรู้ทางทันตกรรมเชิงรุก ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลทันตกรรมผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศได้สะดวกขึ้น

4. ประชาชนมีสิทธิได้รับความปลอดภัยจากสินค้าและบริการ รวมทั้งมีสิทธิได้รับการเยียวยาหากได้รับความเสียหายจากสินค้าและบริการ ทำให้ในปัจจุบันมีการฟ้องร้องการรับบริการทันตกรรมที่ไม่ได้มาตรฐาน และคดีจรรยาบรรณที่ทันตแพทยสภา

อุปสรรค (Threat): T

1. สถานพยาบาลของรัฐ ให้การรักษาทางทันตกรรมกับประชากรทุกกลุ่ม สิทธิ คือ สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ สิทธิประกันสังคม และสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กำลังพลกองทัพบกส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการภาครัฐในเวลาราชการได้ เมื่อมีปัญหาสุขภาพช่องปาก จึงจำเป็นต้องเข้ารับบริการจากคลินิกพิเศษนอกเวลา หรือคลินิกเอกชนซึ่งมีอัตราค่ารักษาทางทันตกรรมสูงกว่าสถานพยาบาลของรัฐ

2. กำลังพลและประชาชนกลุ่มวัยทำงานที่กำลังจะเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุ เริ่มเกิดความเสื่อมของร่างกาย แต่จำเป็นต้องรับผิดชอบภาระงาน ซึ่งส่งผลให้ละเลยปัญหาสุขภาพ โดยเฉพาะปัญหาโรคในช่องปาก โดยไม่ได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะแรก ทำให้การรักษามีความซับซ้อนและยุ่งยาก มีผลทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อสุขภาพกายและจิตใจ

3. อัตราค่าบริการทันตกรรมกำหนดโดยกรมบัญชีกลาง มีราคาต่ำกว่าภาคเอกชน ประมาณ 2-3 เท่า ด้วยสภาวะเศรษฐกิจของไทยที่ราคาสินค้าและบริการหลายประเภทมีการปรับตัวสูงขึ้น กำลังพลแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ทำให้เสียโอกาส

ในการรักษาได้ หรือจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาทางทันตกรรมสูงมากขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการใส่ฟันเทียมที่มีราคาสูง

4. การบริการทันตกรรมบางรายการ ไม่จัดอยู่ในรายการสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาลทางทันตกรรม ค่าบริการทันตกรรมที่เบิกได้ต้องเป็นไปเพื่อการรักษาพยาบาลการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ

จากการวิเคราะห์ข้างต้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์แนวทางแก้ไข ปัญหาโดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix ทำให้ได้กลยุทธ์ออกมาเป็น 4 รูปแบบ โดยมีรูปแบบการกำหนดกลยุทธ์ต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาแนวทาง ปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิधिใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ดังนี้

กลยุทธ์เชิงรุก (SO): ใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการจัดทำแอปพลิเคชันของหน่วยสายแพทย์ในแต่ละพื้นที่ เพื่อช่วยในการสื่อสารกับผู้ป่วย ช่วยในการพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารด้านทันตกรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพองค์กรรวม

กลยุทธ์เชิงรับ (WT): ขอสนับสนุนงบประมาณในด้านการจัดหา สิ่งอุปกรณ์ เครื่องมือที่ทันสมัย ควรมีการจัดทำการปรับสภาพห้องทันตกรรมทั้ง 37 โรงพยาบาล เป็นภาพรวม เพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกันและมีข้อได้เปรียบเรื่องราคา อุปกรณ์ที่ซื้อจำนวนมาก

กลยุทธ์ป้องกัน (ST): ควรมีการส่งเสริมพัฒนานวัตกรรมทางทันตกรรม เพื่อใช้เองในกองทัพบก โดยความร่วมมือกับหน่วยงานในและนอกกองทัพบก พัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้กำลังพลเข้าถึงได้ง่าย

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO): ควรมีการจัดทำหน่วยงานที่รับผิดชอบงาน ด้านโรคอุบัติใหม่ซึ่งเป็นภัยคุกคามที่มีโอกาสจะเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ของโลกและการแพร่ระบาดของอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิधिใหม่ กรณีศึกษาโรงพยาบาล สังกัดกองทัพบก

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ตาม รูปแบบของ SWOT Analysis ร่วมกับแนวทางแก้ไขปัญหาโดยใช้เครื่องมือ TOWS Matrix เพื่อนำเสนอแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิधिใหม่ กรณีศึกษาโรงพยาบาลสังกัด กองทัพบก ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของงานบริการด้านทันตกรรมวิधि ใหม่ สำหรับโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก ดังต่อไปนี้

แนวทางที่นำมาใช้คือ กลยุทธ์เชิงรุก โดยจัดบริการทันตกรรมแบบ “Smart Army Dental Care” ด้วยการให้บริการทันตกรรมที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัย ทันสมัย ใส่ใจในสุขภาพช่องปาก โดยกองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบกเป็นผู้ผลักดัน และบูรณาการหน่วยงานด้านทันตกรรม (กองทันตกรรม/แผนกทันตกรรม) ของโรงพยาบาลกองทัพบกทั้ง 37 โรงพยาบาล ให้เข้าสู่กระบวนการรับรองคุณภาพและความปลอดภัยทางทันตกรรม (Thai Dental Clinic Accreditation) ตามบริบทและศักยภาพของหน่วย ซึ่งการผ่านกระบวนการรับรองดังกล่าว ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าการบริการทันตกรรมได้มาตรฐาน ปลอดภัย จากองค์วิชาชีพด้านทันตกรรม ซึ่งประกอบด้วย

1. Safe Communication สื่อสารเพื่อการรับรู้และความเข้าใจ
2. Safe Treatment ให้การรักษาอย่างปลอดภัย
3. Safe Infection Control ควบคุมการติดเชื้อตามมาตรฐาน
4. Safe Record บันทึกข้อมูลสำคัญครบถ้วน
5. Risk Management จัดการความเสี่ยง

แนวทางข้างต้นควรมีการพัฒนาควบคู่กับการให้บริการทันตกรรมในรูปแบบ “Smart Army Dental Care” ควรมีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ เพื่อทำให้เกิดระบบการบริการด้านทันตกรรมมีความสมบูรณ์ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. เทคโนโลยีทันตกรรมทันสมัย ได้แก่
  - 1.1 เครื่องมือและอุปกรณ์ทันตกรรมที่ทันสมัย ช่วยให้การรักษามีประสิทธิภาพ แม่นยำ และปลอดภัย
  - 1.2 ระบบการจัดการคลินิกแบบดิจิทัล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดเวลาการรอคิว และสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้รับบริการ
  - 1.3 เทคโนโลยีการสื่อสาร ช่วยให้สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้รับบริการ ได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ
2. บริการทันตกรรมที่หลากหลาย ได้แก่
  - 2.1 บริการทันตกรรมทั่วไป เช่น การตรวจสุขภาพช่องปาก การอุดฟัน การถอนฟัน การขูดหินปูน การเอกซเรย์ฟัน
  - 2.2 บริการทันตกรรมเฉพาะทาง เช่น การจัดฟัน การรักษารากฟัน ศัลยกรรมช่องปาก ใสฟัน ซึ่งในบางหน่วยสายแพทย์อาจไม่มีทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ

จึงควรมีระบบเครือข่ายโรงพยาบาลกองทัพภาค เพื่อให้ทันตแพทย์มาช่วยราชการ โดยกำหนดวันปฏิบัติงานเพื่อการบริหารจัดการ และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

3. ทันตแพทย์ผู้รักษา ได้แก่

3.1 ทันตแพทย์ที่บริการด้วยความเอาใจใส่ อ่อนโยน ใจเย็น

3.2 ทันตแพทย์ที่สามารถสื่อสารกับผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. บริการที่สะดวก ได้แก่

4.1 โรงพยาบาลทหารตั้งอยู่พื้นที่ที่สะดวกต่อการเดินทาง

4.2 คลินิกมีเวลาทำการที่หลากหลายทั้งในเวลาราชการ และนอกเวลาราชการ รองรับผู้รับบริการที่มีเวลาจำกัด

4.3 คลินิกมีระบบนัดหมายออนไลน์ ช่วยให้ผู้รับบริการสามารถนัดหมายล่วงหน้าได้อย่างสะดวกและให้บริการทันกรรมเบ็ดเสร็จและต่อเนื่องในที่เดียว ช่วยลดขั้นตอน ลดความซับซ้อนยุ่งยากในการบริการ

5. บรรยากาศที่อบอุ่น ได้แก่

5.1 หน่วยงานทันตกรรม ตั้งในโรงพยาบาลทหารมีพื้นที่กว้างขวาง ร่มรื่นสวยงาม ห้องหัตถการมีบรรยากาศที่สะอาด สบายตา และผ่อนคลาย

5.2 คลินิกมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน รองรับความต้องการของผู้รับบริการ

5.3 คลินิกมีพนักงานที่บริการด้วยความรวดเร็ว ยิ้มแย้มแจ่มใส และเป็นมิตร

จากแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ กรณีศึกษา โรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการวิเคราะห์แนวทางในการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาการบริการทันตกรรมของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกเป็นพื้นฐาน โดยนำภารกิจในการบริการทันตกรรมที่มีผู้รับบริการทั้งในส่วนของกำลังพล และประชาชนมาขอรับบริการเป็นจำนวนมาก ซึ่งการบริการแบบวิถีใหม่ที่ต้องอาศัยศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นช่องทางในการสื่อสาร และการบริการทางทันตกรรม อย่างไรก็ตาม การบริการตามแนวทางวิถีใหม่ดังกล่าว ตั้งอยู่บนพื้นฐานศักยภาพของทันตบุคลากรเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลเชิงลึก¹³⁻¹⁷ พบว่าทันตบุคลากรของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกมีจุดแข็งต่อการนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ เนื่องจากมีองค์ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการให้บริการทันตกรรม

เป็นอย่างดี ตลอดจนการมีระเบียบวินัยที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้
ข้อสังเกตในการนำแนวทางข้างต้นไปประยุกต์ใช้ได้แก่การมีทักษะในการสื่อสารที่มี
ประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการฝึกอบรมในลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้
ทันตบุคลากรเข้าใจวิธีการปฏิบัติที่ต้องอาศัยทักษะแวดล้อมอื่นๆ ในการประยุกต์ใช้
แนวทางวิธีใหม่ จึงจะสามารถทำให้เกิดประสิทธิภาพต่อแนวทาง และเกิดประสิทธิผลต่อ
การปฏิบัติ ได้ตรงตามเป้าหมายในการให้บริการทันตกรรม

บทที่ 3

บทอภิปรายผล

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ เป็นการเสนอแนวทางในการให้บริการที่สอดคล้องกับการปฏิบัติหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้หลักการทางวิชาการเชิงเปรียบเทียบ และการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ที่นำไปสู่เป้าหมายร่วมกันของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก คือการจัดบริการทันตกรรมแบบ Smart Army Dental Care โดยมีแนวทางที่สอดคล้อง สามารถอธิบายได้ดังนี้

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่

การปรับวิถีการใช้ชีวิตหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้สังคมต้องมีการปรับตัวและผู้คนต้องเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อการลดโอกาสในการติดเชื้อและถือเป็นค่านิยมหรือธรรมเนียมใหม่ของสังคม ที่เชื่อมโยงกับเรื่องสุขภาพมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการของหน่วยงานหรือแต่ละพื้นที่ ยังจำเป็นต้องมีการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและเฝ้าระวังการแพร่ระบาดซ้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีโอกาสในการสัมผัสต่อการแพร่เชื้อ ดังงานวิจัยของวิโรจน์ เจียมจรัสรังษี และธนภุมิ รัตนานพวงศ์¹⁸ ทำงานวิจัยเรื่อง “ความเสี่ยงต่อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ของกองทัพบก ก่อนและหลังฉีดวัคซีนโควิด-19 ระหว่างปี พ.ศ. 2563-2564” พบว่า การติดเชื้อโควิด-19 จากชุมชนมีความสำคัญเท่าเทียมกับ (หรืออาจมากกว่า) การติดเชื้อนี้จากการทำงานสำหรับบุคลากรทางการแพทย์กลุ่มนี้ ดังนั้น การป้องกันบุคลากรทางการแพทย์จากเชื้อโควิด-19 และเชื้อโรคอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกัน ในการระบาดในอนาคต ควรมุ่งที่แหล่งของเชื้อทั้งจากชุมชนและจากการทำงาน

รายงานการวิจัยของอำนวยการใจดีอ และธีระศิษฏ์ เฉินบำรุง¹⁹ เรื่อง “อุบัติการณ์การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในสถานประกอบกิจการหลังการประเมินตนเองเกี่ยวกับความเสี่ยงและมาตรการเฝ้าระวังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จังหวัดระยอง” พบว่า สถานประกอบกิจการหลังการประเมินมีการติดเชื้อไวรัสโคโรนาในสถานประกอบการ การดำเนินมาตรการระดับพื้นฐานพบสถานประกอบกิจการที่พบผู้ติดเชื้อ มีการดำเนินกิจกรรมน้อยกว่าสถานประกอบกิจการที่ไม่พบผู้ติดเชื้อ และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การดำเนินมาตรการป้องกันควบคุมการระบาดตามมาตรการพื้นฐานอย่างครบถ้วน การดำเนินมาตรการป้องกันควบคุมตามระดับความเสี่ยงของแต่ละงาน กิจกรรมการเพิ่มความถี่ในการทำความสะอาดด้วย

น้ำยาฆ่าเชื้อโรคบริเวณที่มีความเสี่ยง และกิจกรรมด้านสถานที่ทำงานมีการประเมิน มาตรการที่กำหนดเป็นระยะ ๆ เพื่อปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในสถานที่ทำงาน ควรมีการประเมินความเสี่ยง และมาตรการป้องกันเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อป้องกันการแพร่กระจาย เชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในสถานประกอบกิจการ

จากผลการวิจัยข้างต้นชี้ชัดว่า การดำเนินการตามมาตรการด้านสาธารณสุข แม้ในภาวะที่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ลดลง ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ การกลับมาอุบัติใหม่ของการระบาดเกิดขึ้นได้ยาก สอดคล้องกับผลการวิจัยฉบับนี้ ที่เสนอ ให้มีการดำเนินการของการให้บริการทันตกรรม ซึ่งยังคงต้องมีการปฏิบัติตามกรอบของ มาตรการการเฝ้าระวังอย่างเคร่งครัด เพื่อลดโอกาสการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ ทั้งในส่วน ของทันตบุคลากร และประชาชนที่มาใช้บริการ อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเกี่ยวกับบริหาร จัดการทรัพยากรบุคคลด้านสาธารณสุข

ทั้งนี้ รายงานการวิจัยของ พนม คลีฉายา และพงษ์พันธ์ กิรติวสิน²⁰ เรื่อง “การพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงทางรายได้สุขภาพ และการใช้ชีวิต ในสังคมผู้สูงอายุบนฐานวิถีชีวิตใหม่” ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และมีผลการวิจัย เสนอเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาและส่งเสริมการนำเทคโนโลยีมาใช้ เพื่อเตรียมความพร้อม สังคมผู้สูงอายุฐานวิถีชีวิตใหม่ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) สถาบันสูงวัยเพื่อความมั่นคงทางรายได้ ด้วยตนเองจากเทคโนโลยี 2) สูงวัยไลฟ์สไตล์ เพื่อสร้างการรวมกลุ่มส่งเสริมพัฒนา ผู้สูงอายุ 3) สูงวัยไปด้วยกันไม่ทิ้งกัน เพื่อช่วยเหลือสร้างความเข้มแข็งและลดความ เปราะบางของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบาง และ 4) สูงวัยสมาร์ทลีฟวิ่ง ระบบช่วยเหลือฉุกเฉิน ให้ผู้สูงอายุภาวะพึ่งพิงได้รับการรักษาทันทั่วทั้งที่ ซึ่งชี้ชัดได้ว่า การนำระบบเทคโนโลยี สารสนเทศเข้ามาใช้กับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มที่มีการปรับตัวได้ ช้าที่สุด ยังจำเป็นต้องมีการปรับตัวต่อวิถีชีวิตใหม่ในการเข้าถึงเทคโนโลยี ทั้งนี้ ในสังคมวิถี ชีวิตใหม่การดูแลสุขภาพจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีเป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อเข้าถึง การบริการ สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์และข้อเสนอเกี่ยวกับโครงการเชิงยุทธศาสตร์ ของงานวิจัยฉบับนี้ ที่เสนอช่องทางการบริการด้านทันตกรรมผ่านที่ใช้ระบบเทคโนโลยี เป็นช่องทางในการบริหารจัดการ

ผลจากวิจัยฉบับนี้ เสนอแนวทางในการให้บริการที่สอดคล้องกับการปฏิบัติ หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สำหรับโรงพยาบาลในสังกัด กองทัพบก ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับผลงานวิจัย เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การบริหารด้านสาธารณสุขโดยตรงของมณฑลนครราชสีมา ดิษฐสุวรรณ²¹ เรื่อง “ประสบการณ์ ของผู้บริหารทางการแพทย์ในการบริหารจัดการพยาบาลผู้ป่วยโควิด-19” พบว่า

1) การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผู้ป่วยโควิด-19 ประกอบด้วย 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) จัดหาพื้นที่และปรับโครงสร้างหน่วยงานสำหรับรองรับผู้ป่วยโควิด-19 (2) จัดหาบุคลากรพยาบาลในการดูแลผู้ป่วยโควิด-19 และ (3) เตรียมความพร้อมของพยาบาลและจัดหาอุปกรณ์การป้องกัน 2) บริหารจัดการขับเคลื่อนงานดูแลผู้ป่วยโควิด-19 ประกอบด้วย 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) กำหนดนโยบาย สร้างแนวปฏิบัติ ควบคุมกำกับ ติดตามทีม (2) เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของทุกคน (3) สื่อสารเรื่องราว บอกเล่าความจริง ให้บุคลากรรับทราบ และ (4) จัดพี่เลี้ยงสอนงานให้กับพยาบาลที่มาช่วยงาน ในหอผู้ป่วยโควิด-19 3) จัดการกับปัญหานานาประการเพื่อให้งานดำเนินต่อไป ประกอบด้วย 5 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) จัดการกับอารมณ์และความรู้สึกทางลบของพยาบาล (2) จัดการกับความเครียดจากการปฏิบัติงานของตนเอง (3) เพิ่มทักษะการดูแลผู้ป่วยโควิด-19 ในภาวะวิกฤต (4) อุปกรณ์ป้องกันขาดแคลน ต้องมีแผนการแก้ไข และ (5) อัตรากำลังพยาบาลไม่พอ ต้องขอกำลังเสริมจากทุกหน่วยงาน 4) สร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานช่วงสถานการณ์โควิด ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) ผู้บริหารลงหน้างาน ให้คำปรึกษา และร่วมแก้ไขปัญหา และ (2) ผลักดันการเพิ่มค่าตอบแทนและสวัสดิการอื่นๆ ให้ผู้ปฏิบัติงาน 5) ผลลัพธ์การบริหารจัดการในสถานการณ์โควิด-19 ประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย (1) เกิดความร่วมมือร่วมใจ จึงควบคุมสถานการณ์โควิด-19 ได้ และ (2) เกิดความภาคภูมิใจในผลงาน

การอภิปรายผลของงานวิจัยฉบับนี้ แสดงให้เห็นว่า ข้อมูล ข้อค้นพบ ตลอดจนข้อเสนอเป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยในส่วนต่างๆ ซึ่งสามารถอ้างอิง และใช้เป็นข้อสนับสนุนต่อการนำแนวทางในการปฏิบัติตามผล การศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการในการ ให้บริการด้านทันตกรรมในภาวะวิถีชีวิตรูปแบบใหม่ได้

บทที่ 4

บทสรุป

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก” สามารถสรุปผลการวิจัยในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

1. แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกเทียบกับมาตรฐานขององค์กรด้านทันตกรรม

แนวทางการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ จำเป็นต้องมีแนวทางการปฏิบัติตามที่กองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติในการให้บริการทันตกรรมในหน่วยสายแพทย์ โดยมีเนื้อหาที่สำคัญตามแนวทางที่องค์กรวิชาชีพทางทันตกรรมกำหนด เพื่อการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์แต่ละช่วงเวลา 5 ฉบับ ได้แก่ 1) แนวทางการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ COVID-19 2) แนวทางปฏิบัติการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ระบาดของ COVID-19 3) แนวทางปฏิบัติตามมาตรการผ่อนปรนการรักษาทางทันตกรรม ในสถานการณ์ระบาดของ COVID-19 4) แนวทางปฏิบัติตามการบริการทันตกรรมวิธีใหม่ เพื่อการรักษาทางทันตกรรมในสถานการณ์ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 5) แนวทางปฏิบัติทันตกรรมวิธีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เข้าสู่ระยะโรคประจำถิ่น ซึ่งแนวทางดังกล่าว ถือเป็นมาตรฐานที่การให้บริการด้านทันตกรรมจำเป็นต้องยึดถือและปฏิบัติตาม โดยการพิจารณาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างรอบคอบ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปตามแนวทางและมาตรฐานที่กำหนดไว้

2. ปัญหาและอุปสรรคในการลดการแพร่ระบาดโควิด-19 ในงานบริการทันตกรรมปัจจุบันของโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการลดการแพร่ระบาดโควิด-19 ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับค่ารักษาและงบประมาณค่าใช้จ่าย สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายที่มีต่อการรักษา พบว่า เงื่อนไขการเบิกจ่ายตามสิทธิการรักษาของผู้ป่วย ทำให้กำลังพลกองทัพบกส่วนหนึ่งไม่สามารถเข้าถึงบริการภาครัฐในเวลาราชการ ได้ส่งผลต่อการดำเนินการในการรักษาด้วยวิธีการอื่น ซึ่งมีค่ารักษาทางทันตกรรมสูงกว่าสถานพยาบาลของรัฐ และกำลังพลและประชาชนกลุ่มวัยทำงานที่กำลังจะเข้าสู่การเป็น

ผู้สูงอายุ ที่เริ่มเกิดความเสื่อมของร่างกาย แต่จำเป็นต้องรับผิดชอบภาระงาน ซึ่งส่งผลให้ ละเอียดปัญหาสุขภาพ จึงไม่ได้รับการรักษาตั้งแต่ระยะแรก ทำให้การรักษามีความซับซ้อน และยุ่งยาก มีผลทำให้ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น รวมทั้งส่งผลต่อสุขภาพ และจิตใจ

2. อัตราค่าบริการทันตกรรมกำหนดโดยกรมบัญชีกลาง มีอัตราสูงขึ้น ผนวกกับค่าครองชีพที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการบริการทันตกรรมบางรายการ ไม่จัดอยู่ใน รายการสวัสดิการ ทำให้ผู้ป่วยเสียโอกาสในการรักษา หรือจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายในการ รักษาทางทันตกรรมสูงมากขึ้น

3. แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ กรณีศึกษาโรงพยาบาล สังกัดกองทัพบก

แนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ ควรเป็นไปตามมาตรฐาน และแนวทางที่องค์การวิชาชีพทางทันตกรรมกำหนด โดยเสนอให้มีการปฏิบัติเชิงกลยุทธ์ เชิงรุก ในการจัดบริการทันตกรรมแบบ “Smart Army Dental Care” ด้วยการให้บริการ ทันตกรรมที่ได้มาตรฐาน ปลอดภัย ทันสมัย ใส่ใจในสุขภาพช่องปาก โดยกองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบกเป็นผู้ผลักดันและบูรณาการหน่วยงานด้านทันตกรรม และให้เข้าสู่ กระบวนการรับรองคุณภาพและความปลอดภัยทางทันตกรรม (Thai Dental Clinic Accreditation) ตามบริบทและศักยภาพของหน่วย ซึ่งหลักการดำเนินการ ประกอบด้วย 5 ข้อ ได้แก่ 1) Safe Communication สื่อสารเพื่อการรับรู้และความเข้าใจ 2) Safe Treatment ให้การรักษาอย่างปลอดภัย 3) Safe Infection Control ควบคุมการติดเชื้อ ตามมาตรฐาน 4) Safe Record บันทึกข้อมูลสำคัญครบถ้วน และ 5) Risk Management การจัดการความเสี่ยง โดยควรมีการพัฒนาควบคู่กับการให้บริการทันตกรรมในรูปแบบ “Smart Army Dental Care” ควรมีองค์ประกอบหลัก 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เทคโนโลยี ทันตกรรมทันสมัย 2) บริการทันตกรรมที่หลากหลาย 3) ความพร้อมของทันตแพทย์ ผู้รักษา 4) การบริการที่สะดวก และ 5) บรรยากาศที่อบอุ่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 การกำหนดแนวทางปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิถีใหม่ถือเป็นสิ่งที่ กองทัพบกต้องให้ความสำคัญ ยกกระดับเป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการพัฒนา และการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อันนำมาซึ่งผลต่อการบริหารจัดการความมั่นคงด้านการอยู่ดี มีสุขของกำลังพลและประชาชนโดยตรง

1.2 กองทัพบกควรจัดให้งบประมาณและทรัพยากรด้านการสนับสนุน การฝึกอบรม และการพัฒนาทันตบุคลากร รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการพัฒนา ทักษะและองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับการบริการด้านสาธารณสุข ตามสภาวะแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากกาให้บริการด้านทันตกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อสภาวะด้านสุขภาพ ของกำลังพลและประชาชนผู้มาใช้บริการ

1.3 ควรส่งเสริมกำลังพลตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสุขภาพ เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายของกำลังพลและกองทัพ ทั้งนี้ หากผลการปฏิบัติเป็นไปในเชิงบวก ย่อมส่งผลไปสู่สุขภาพจิตและสุขภาพกายด้านอื่นๆ ด้วย

ทั้งนี้ กองทัพบกต้องตระหนักถึงการสร้างเสริมสุขภาพของกำลังพล และต้องใช้ช่องทางการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์เชิงรุกต่อการดูแลรักษาสุขภาพ โดยขอความร่วมมือทุกภาคส่วนร่วมมือ เพื่อเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจต่อการบริหารจัดการสุขภาพ ซึ่งไม่ปล่อยให้เป็นเพียงภาระหรือหน้าที่ของโรงพยาบาลเท่านั้น เนื่องจาก การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการรักษาสุขภาพนั้น การป้องกันล้วนส่งผลที่ดีกว่าการรักษา และเยียวยา อันนำมาซึ่งการใช้งบประมาณที่สิ้นเปลืองจำนวนมาก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติ ตามการนำแนวทาง หรือข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ เพื่อให้เกิดวงรอบการเรียนรู้ และการปฏิบัติงาน ในการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 ควรมีการศึกษาแนวโน้มภาวะการณ์ระบาดของโรคอื่นๆ ที่จำเป็นต้อง ใช้กระบวนการเช่นเดียวกับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อการนำแนวทางและ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยไปดำเนินการป้องกันและแก้ไข

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเชิงยุทธศาสตร์ ในหน่วยงานด้าน สาธารณสุขนอกสังกัดกองทัพบก เพื่อเป็นกรณีศึกษาเชิงเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

1. ปฐมพร ปุ่ ปัญจะ และคณะ, COVID-19ในประเทศไทยใกล้จะเป็น “โรคประจำถิ่น”หรือยัง, [อินเทอร์เน็ต]; 2565. [เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturlasia/usaKY>
2. ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2561-2580 (13 ตุลาคม 2561). ประกาศราชกิจจานุเบกษา 135 (82 ก.) น.1-70.
3. ราชกิจจานุเบกษา. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี. การประกาศแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561-2580); ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136 ตอนที่ 51 ก.หน้า 231-247.
4. กรมกำลังพลทหารบก. แผนพัฒนาด้านกำลังพลของกองทัพบก พ.ศ. 2566 - 2570. [อินเทอร์เน็ต]. 2567. [หน้า66-70]. [เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก<https://shorturlasia/BHxd>
5. กรมแพทย์ทหารบก. ยุทธศาสตร์กรมแพทย์ทหารบก พ.ศ. 2566 - 2570 เข้าถึงได้จาก <https://www.amedstgy.com/>
6. กองทันตแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก. ข้อเสนอแนะการให้บริการทันตกรรมในหน่วยสายแพทย์กองทัพบก ภายใต้สถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 (ฉบับที่ 2). บันทึกข้อความ เลขที่ กท 0466.15/136 ลงวันที่ 24 เมษายน 2563.
7. สถาบันทันตกรรม. แนวทางปฏิบัติทางทันตกรรม (Clinical Practice Guidelines in Dentistry) [อินเทอร์เน็ต] 2567. [เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2567] เข้าถึงได้จาก <https://shorturlasia/WsmSc>
8. ทันตแพทยสภา. แนวทางปฏิบัติทางทันตกรรมวิถีใหม่ ในสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เข้าสู่ระยะโรคประจำถิ่น เข้าถึงได้จาก <https://shorturlasia/UmylN>
9. เบญจวรรณ รักศิลาธรรม, พันเอกหญิง. แนวทางการส่งเสริมให้กำลังพลเข้ารับการตรวจสุขภาพช่องปากประจำปี. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล วิทยาลัยการทัพบก; 2566.
10. กรมกำลังพลทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย. โครงสร้างด้านกำลังพลของกองทัพไทย [อินเทอร์เน็ต] 2567. [เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturlasia/O3ASr>
11. ทันตแพทยสภา. จำนวนทันตแพทย์ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทันตกรรม [อินเทอร์เน็ต] 2567. [เข้าถึงเมื่อ 3 มกราคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturlasia/w2s43>
12. กรมแพทย์ทหารบก. ฐานข้อมูลระบบสถิติข้อมูลการให้บริการของหน่วยสายแพทย์ (AMEDstat) [อินเทอร์เน็ต]. 2567. [เข้าถึงเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567]. เข้าถึงได้จาก <http://amed.rta.mi.th/>

13. กองทันตกรรม โรงพยาบาลค่ายสรรพสิทธิประสงค์. แบบสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกในการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ [สัมภาษณ์]. ทันตแพทย์ มณฑลทหารบกที่ 22; 9 มีนาคม 2567.
14. กองทันตกรรม โรงพยาบาลค่ายจिरประวัติ. แบบสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกในการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ [สัมภาษณ์]. ทันตแพทย์ มณฑลทหารบกที่ 31; 19 กุมภาพันธ์ 2567.
15. กองทันตกรรม โรงพยาบาลโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า. แบบสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกในการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ [สัมภาษณ์]. ทันตแพทย์ มณฑลทหารบกที่ 12; 10 มีนาคม 2567.
16. กองทันตกรรม โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม. แบบสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกในการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ [สัมภาษณ์]. ทันตแพทย์ มณฑลทหารบกที่ 24; 9 มีนาคม 2567.
17. แผนกทันตกรรม โรงพยาบาลค่ายอิงคยุทธบริหาร. แบบสัมภาษณ์ทันตแพทย์ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบกในการปฏิบัติงานบริการทันตกรรมวิธีใหม่ [สัมภาษณ์]. ทันตแพทย์ มณฑลทหารบกที่ 46; 25 มีนาคม 2567.
18. วิโรจน์ เจียมจรัสรังษี, ธนะภูมิ รัตนานุพงศ์. ความเสี่ยงต่อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์ของกองทัพบกก่อนและหลังฉีดวัคซีนโควิด-19 ระหว่างปี พ.ศ. 2563 - 2564. [อินเทอร์เน็ต]. 2567. [เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/CoUdO>
19. อำนวยพร ใจดี, อธิระศิษฐ์ เฉินบำรุง. อุบัติการณ์การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในสถานประกอบกิจการหลังการประเมินตนเองเกี่ยวกับความเสี่ยงและมาตรการเฝ้าระวังการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จังหวัดระยอง.
20. พนม คลีฉายา, พงษ์พันธ์ กิรติวสิน. การพัฒนาความรู้ทางเทคโนโลยีเพื่อความมั่นคงทางรายได้สุขภาพ และการใช้ชีวิตในสังคมผู้สูงอายุบนฐานวิถีชีวิตใหม่. [อินเทอร์เน็ต]. 2567. [เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/HxQfh>
21. มณฑนรินทร์ ดิษฐสุวรรณ. ประสบการณ์ของผู้บริหารทางการแพทย์ในการบริหารจัดการพยาบาลผู้ป่วยโควิด-19. [อินเทอร์เน็ต]. 2567. [เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2567]. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/1QYUa>

ประวัติย่อผู้วิจัย

ยศ ชื่อ พันเอกหญิง สุลัดดา สิริทรัพย์ไพบูลย์

วัน เดือน ปีเกิด 28 กรกฎาคม 2517

ประวัติสำเร็จการศึกษา

พ.ศ. 2535	โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา รุ่นที่ 53
พ.ศ. 2541	ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2548	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาทันตกรรมสำหรับเด็ก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2561	อนุมัติบัตร สาขาทันตกรรมสำหรับเด็ก ราชวิทยาลัยทันตแพทย์แห่งประเทศไทย
พ.ศ. 2554	หลักสูตรชั้นนายพันเหล่าแพทย์ รุ่นที่ 56
พ.ศ. 2561	หลักสูตรจิตวิทยาความมั่นคง รุ่นที่ 118

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2541 - 2543	หัวหน้าแผนกทันตกรรม โรงพยาบาลค่ายศรีสองรัก
พ.ศ. 2544	นายทหารทะเบียนการแพทย์ โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม
พ.ศ. 2545 - 2547	ประจำกรมยุทธศึกษาทหารบก (ลาศึกษาต่อหลักสูตรปริญญาโท)
พ.ศ. 2548	ทันตแพทย์ โรงพยาบาลค่ายประจักษ์ศิลปาคม
พ.ศ. 2549 - 2560	ทันตแพทย์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

ตำแหน่งปัจจุบัน

พ.ศ. 2561 - ปัจจุบัน	หัวหน้ากองทันตกรรม โรงพยาบาลโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า
----------------------	---

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางแสดงจำนวนโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก (รพ.ทบ.)
แบ่งตามขนาด และจำนวนทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงานแต่ละกองทัพภาค

	รพ.ขนาด 1200 เตียง	รพ.ขนาด 400 เตียง	รพ.ขนาด 150 เตียง	รพ.ขนาด 60 เตียง	รพ.ขนาด 30 เตียง	รวม (รพ.)	จำนวน ทันตแพทย์ ปฏิบัติงาน (นาย)
กองทัพ ภาคที่ 1	1	1	3	5	1	11	43
กองทัพ ภาคที่ 2	-	1	2	3	4	10	20
กองทัพ ภาคที่ 3	-	-	3	5	2	10	14
กองทัพ ภาคที่ 4	-	-	1	4	1	6	7
รวม	1	2	9	17	8	37	84

ภาคผนวกที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางแสดงรายละเอียดภาระงานของทันตแพทย์ที่ปฏิบัติงาน
ในโรงพยาบาลสังกัดกองทัพบก (รพ.ทบ.) ตามแต่ละกองทัพภาค

ภูมิภาค	โรงพยาบาล	ปริมาณงาน (ครั้ง)	
ส่วนกลาง	รพ.พระมงกุฎเกล้า	88,475	
กองทัพภาคที่ 1	รพ.อานันทมหิดล	7,820	
	รพ.ค่ายธนະรัชต์	10,864	
	รพ.ค่ายจักรพงษ์	4,537	
	รพ.ค่ายอดิศร	2,418	
	รพ.ค่ายภาณุรังษี	2,987	
	รพ.ค่ายสุรสีห์	5,302	
	รพ.ค่ายสุรสิงหนาท	6,588	
	รพ.ค่ายนวมินทราชินี	3,886	
	รพ.รร.จปร.	6,415	
	รพ.ค่ายรามราชนิเวศน์	1,083	
	กองทัพภาคที่ 1 Total		51,900
	กองทัพภาคที่ 2	รพ.ค่ายสุรนารี	49,737
		รพ.ค่ายสรรพสิทธิประสงค์	10,928
รพ.ค่ายประจักษ์ศิลปาคม		19,850	
รพ.ค่ายพระยอดเมืองขวาง		3,029	
รพ.ค่ายกฤษณ์สีวะรา		3,346	
รพ.ค่ายศรีสองรัก		3,220	
รพ.ค่ายวีรวัฒน์โยธิน		4,121	
รพ.ค่ายศรีพัชรินทร		3,235	
รพ.ค่ายสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก		1,827	
รพ.ค่ายสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ		2,485	
กองทัพภาคที่ 2 Total	โรงพยาบาล	101,778	
ภูมิภาค		ปริมาณงาน (ครั้ง)	

ภูมิภาค	โรงพยาบาล	ปริมาณงาน (ครั้ง)	
กองทัพภาคที่ 3	รพ.ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช	14,683	
	รพ.ค่ายจิระประวัติ	11,314	
	รพ.ค่ายสุรศักดิ์มนตรี	5,528	
	รพ.ค่ายกาวิละ	3,608	
	รพ.ค่ายสุริยพงษ์	1,811	
	รพ.ค่ายเม็งรายมหาราช	2,242	
	รพ.ค่ายวชิรปราการ	5,210	
	รพ.ค่ายพิชัยดาบหัก	10,136	
	รพ.ค่ายพ่อขุนผาเมือง	8,839	
	รพ.ค่ายขุนเจืองธรรมิกราช	1,812	
	กองทัพภาคที่ 3 Total		65,183
	กองทัพภาคที่ 4		
รพ.ค่ายวชิราวุธ		5,429	
รพ.ค่ายเสนาณรงค์		3,281	
รพ.ค่ายอิงคยุทธบริหาร		3,065	
รพ.ค่ายเขตอุดมศักดิ์		1,496	
รพ.ค่ายวิภาวดีรังสิต		10,059	
รพ.ค่ายเทพสตรีศรีสุนทร		3,960	
กองทัพภาคที่ 4 Total			27,290
รวมทั้งสิ้น (Grand Total)		334,626	